Alina BOJOGA-CELAC

CÎMPUL „CONSTRUCŢII PĂSTOREŞTI” ÎN GRAIURILE DACOROMÂNE SUDICE. O ABORDARE DIN PERSPECTIVA LEXEMATICII

1. Păstoritul, după cum se ştie, a constituit în trecut o ocupaţie de bază a poporului român. Limba română, fiind istoria „expresivă” a poporului, păstrează amprentele acestei îndeletniciri străvechi. Acest lucru transpare în primul rînd din examinarea lexicului unde termeni, expresii idiomatice, diverse locuţiuni denotă importanţa ocupaţiei noastre fundamentale. În acest context, îmbinarea metodei tradiţionale de descriere cu metoda analizei semanticii structurale şi funcţionale reprezintă una dintre perspectivele posibile de abordare modernă a lexicului şi, prin urmare, a terminologiei păstoritului. La o primă aproximare terminologia păstoritului se structurează în următoarele cîmpuri lexico-semantice:

1. Cîmpul „Animale” (cum se deosebesc animalele după sex, culoare, vîrstă, turmă etc.).
2. Cîmpul „Produse ale animalelor”.
3. Cîmpul „Instrumente care se întrebuinţează la stînă”.
4. Cîmpul „Persoanele care îngrijesc de oi sau păstorii”.
5. Cîmpul „Construcţii păstoreşti”.

2. Conform concepţiei coşeriene „fiecare cîmp are un conţinut (o „valoare”) unitară, iar acest conţinut este subdivizat, prin opoziţii, între termenii săi („cuvinte”). Prin valoarea sa unitară, un cîmp se opune altor cîmpuri aşa cum în fonologie vocalele se opun consoanelor, iar în gramatică timpurile verbelor se opun modurilor verbale”[1]. În investigarea cîmpului „construcţii păstoreşti”, prima etapă se bazează pe principiile onomasiologice. Astfel, identificăm cuvintele care „lexicalizează” conceptul de „construcţie păstorească”, pe baza atlaselor lingvistice şi etnografice. Întemeindu-ne pe acest material documentar, alcătuim inventarul de lexeme care se referă la diferite tipuri de construcţii păstoreşti.

Vom prezenta apoi fiecare termen în parte din punct de vedere descriptiv-lexicografic, îmbinînd aspecte de lexicologie a conţinutului cu cele de semasiologie sincronică şi diacronică. În felul acesta, vom încerca să investigăm atît modificările semantice apărute pe parcursul timpului, motivate prin raporturile dintre cuvinte şi obiectele denumite, cît şi raporturile dintre componentele lexicale ale acestui cîmp în româna contemporană. În descrierile lexicale ale fiecărui cuvînt din inventarul nostru, vom exemplifica sensul termenilor, ca realizare „pragmatică” a semnificatului. În consecinţă, vom scoate în evidenţă dimensiunile lexicologice, semantice, istorice şi geografice ale cuvintelor care fac parte din cîmpul „construcţii păstoreşti” în graiurile dacoromâne sudice. Fiind o structură paradigmatică relativ mobilă (dinamică), acest cîmp prezintă un „inventar” lexical care, la rîndul lui, rămîne deschis.

Pe de altă parte, orice cîmp semantic se află în legături complexe cu alte cîmpuri şi, în consecinţă, poate fi înglobat sau poate îngloba el însuşi cîmpuri semantice înrudite.

Cum se ştie, în configurarea unui cîmp lexical, E. Coşeriu recomandă să plecăm de la opoziţiile imediate ce se stabilesc între două sau mai multe lexeme, apoi să identificăm trăsăturile distinctive care opun între ei aceşti termeni şi să construim cîmpul în mod gradual, stabilind noi opoziţii între termenii deja analizaţi şi alţi termeni, dat fiind că „lexicul structurat al unei limbi nu reprezintă

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

o suprafaţă plană, ci un edificiu cu mai multe etaje”[2].

Pentru stabilirea opoziţiilor este indispensabilă ***analiza componenţială***, adică identificarea trăsăturilor comune şi ale celor variabile prin care se caracterizează unităţile lexicale componente ale cîmpului. În acest context, identificăm mai întîi trăsătura comună sau arhilexemul cîmpului. Aceasta are, de obicei, valoarea unui concept general şi face parte, în cadrul analizei componenţiale, din definiţia lexemelor, alături de alte trăsături distinctive, proprii fiecărui cuvînt. Pe de altă parte, trăsăturile distinctive sau semele se revelează doar prin intermediul opoziţiilor. Întrucît nu toate trăsăturile distinctive sunt cunoscute în prealabil, ele pot fi formulate pe măsura determinării opoziţiilor imediate ce se stabilesc între termenii cîmpului.

3. Ca structură paradigmatică primară, cîmpul lexical „construcţii păstoreşti” reprezintă o serie lexicală relativ deschisă a vocabularului limbii române. Inventarul de unităţi lexicale pe care l-am alcătuit cuprinde termeni înregistraţi în atlasele lingvistice şi etnografice: *Noul Atlas Lingvistic Român pe Regiuni. Oltenia*, vol. III – IV*; Atlasul Lingvistic Român pe Regiuni. Muntenia şi Dobrogea,* vol. II, vol. V (în ms.)*; Atlasul Etnografic al României* (Chestionar, vol. III. OCUPAŢII; cf. anexă)[3], precum şi culegeri de texte şi glosare dialectale ale Olteniei, Munteniei, Dobrogei (cf. bibliografia).

În descrierea acestui cîmp am utilizat ca bază de documentare o listă de întrebări din Chestionarul *Noului Atlas Lingvistic Român*:

913. **Stînă** „Cum îi spui la aşezarea care-i în afara satului, unde stau vara oile, unde se face brînza, caşul?”

914. **Staul** „Cum îi spui locului îngrădit în cîmp sau lîngă casă, unde se adăpostesc oile sau caprele?”

918. (prin) **Strungă** „Pe unde ies oile din îngrăditură, una cîte una, ca să le mulgi?”

Chestionarul special: **OIERIT**

2322. **Colniţă** „Cum numiţi adăpostul pentru oi făcut din nuiele şi acoperit cu stuf sau cu paie?”

2325. **Acoperişul strungii** „Cum numiţi partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie?”

2329. **Coliba baciului** „Cum îi spuneţi la încăperea unde baciul face caşul, fierbe zerul etc.?”

2330. **Comarnic** „Cum numiţi locul acela din stînă unde se ţine brînza, laptele, untul sau se pune caşul la dospit?”

2335. **Staniţte** „Cum îi spuneţi la locul acela, de dinaintea strungii, unde stau oile după ce au fost mulse?”

2336. **Ţarc** „Cum numiţi locul, îngrădit, în care se ţin mieii ca să nu sugă de la oi?”

În răspunsurile la aceste întrebări apar mai multe lexeme care, de fapt, sînt sinonime din punct de vedere spaţial. Astfel, pentru întrebarea 913. **stînă** apare: *căşărie, stînă, tîrlă* în *ALRR – Munt. Dobr.; saivan (la gospodărie), stînă, tîrlă* în *NALR – Olt.*

Pentru 914. **staul**: *adăpost, arcaci, coşare, închisoare, obor, perdea, saia, saivan, staul, strungă, surlă, şatră, şopron, tîrlă, ţarc, ţărcădău, zăvadă* în *ALRR – Munt. Dobr.* şi *ceair, coteţ, nimăt, obor, perdea, saia, seci, staul, strungă, şopron, tîrlă, ţarc* în *NALR – Olt.*

Pentru 918. (prin) **strungă:** *strungă, poartă, uşă* în *ALRR – Munt. Dobr.;* în *NALR – Olt*.

2322. **colniţă**: *acioală, adăpost, boşircău, colibă, coşar, obor, perdea, polată, saia, saivan, staul, strungă, surlă, şatră, şopron, tîrlă, torişte, umbrar* în *ALRR – Munt. Dobr.; baracă, cerdac, coşare, nimăt, palancă, perdea, saia, saivan, sălaş, staul, şatră, şopron, şură, tîrlă, umbrar* în *NALR – Olt.*

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

2325. **acoperişul strungii:** *acioală, acoperământ, acoperiş, adăpost, aplecătoare, cerdac, comarnic, covercă, pătul, perdea, polată, strungă, surlă, şatră, şopron, umbrar* în *ALRR – Munt. Dobr.; acoperiş, cătun, cerdac, comarnic, corlat, coştereaţă, covercă, coviltir, pălimar, perdea, polată, saia, scorţar, şopron, umbrar, zăvadă* în *NALR – Olt.*

2329. **coliba baciului:** *baracă, bordei, brînzărie, caşcavalerie, căşărie, colibă, comarnic, covercă, fierbătoare, stînă, surlă* în *ALRR – Munt. Dobr.; baracă, băcie, bordei, brînzărie, cabană, cătun, celar, cerdac, colibă, coşar, covercă, fierbătoare, odaie, stînă, strungă, tîrlă* în *NALR – Olt.*

2330. **comarnic**: *baracă, bordei, brînzărie, cămară, căşărie, celar, colibă, comarnic, covercă, coviltir, gheretă, magazie, odaie, stînă, surlă* în *ALRR – Munt. Dobr.; băcie, bordei, brînzărie, cabană, cabină, cătun, celar, colibă, comarnic, conac, coşare, covercă, depozit, lăptărie, stînă* în *NALR – Olt.*

2335. **staniştе**: *amiezătoare, arcaci, bătătură, obor, padoc, staul, stavă, stăuină, tîrlă, torişte, ţarc, ţărcădău, zăcătoare* în *ALRR – Munt. Dobr.; bătătură, obor, ocol, răscol, sărciner, săruină, seci, tîrlă, torişte* în *NALR – Olt.*

2336. **ţarc:** *arcaci, ceair, cosar, coteţ, înţărcătoare, obor, perdea, saia, strungă, tîrlă, ţarc, ţărcădău* în *ALRR – Munt. Dobr.; coşare, coteţ, înţărcători, nimăt, obor, perdea, staul, strungă, tîrlă, ţarc* în *NALR – Olt.*

4. Cîmpul lexical „construcţii păstoreşti” se poate împărţi, aşadar, în trei subgrupe: construcţii pentru oameni, construcţii pentru animale şi construcţii pentru produse şi obiecte de la stînă. Prima subgrupă face parte dintr-o terminologie mai largă, cea a locuinţei. Lexicul locuinţei în română a mai fost analizat, din punct de vedere dialectal, de I. Stan[4] şi I. Ionică[5], precum şi, din punct de vedere structural, de Angela Bidu-Vrănceanu[6]*.

Analiza componenţială a cuvintelor inventariate (vom descrie aşa-zisele *lexeme-tip*, care sînt cuvinte-titlu ale întrebărilor din chestionar, v. supra) scoate în evidenţă trăsăturile distinctive comune şi cele variabile prin care se caracterizează unităţile cîmpului.

Astfel, identificăm patru grupuri de trăsături distinctive:

1. trăsături distinctive referitoare la spaţiu şi timp;
2. cele referitoare la modul de formare sau de realizare a construcţiilor;
3. cele referitoare la destinaţia construcţiilor;
4. cele referitoare la funcţionalitatea construcţiilor.

Să urmărim acum trăsăturile distinctive – sau semele – ale fiecăruia dintre grupurile prezentate mai sus, dat fiind că ele denotă opoziţiile ce se stabilesc în interiorul cîmpului „construcţii păstoreşti”.

1. **Trăsături distinctive referitoare la spaţiu şi timp:**

în localitate (lîngă casă)
în afara localităţilor (pe cîmp, pe deal, pe munte, în baltă)
în timpul verii
în timpul iernii
în timpul primăverii
în timpul toamnei
după muls

---

* În viziunea unor lingvişti, operaţia de delimitare a semelor din analiza componenţială poate avea ca punct de plecare interpretarea definiţiei lexicografice (Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, *Modele de structurare semantică,* Timişoara, 1984, p. 18). Noi, însă, am luat ca reper întrebările din Chestionarul *Noului atlas lingvistic român* (v. supra), iar apoi aplicăm analiza semantică structural-funcţională unei *limbi funcţionale* (o limbă sintopică, adică fără diferenţe în spaţiu, sinstratică, fără diferenţe de nivel, şi sinfasică, fără diferenţe de stil de limbă), cf. E. Coşeriu, *Competenţa lingvistică,* în *Prelegeri şi conferinţe*, p. 39.

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

înainte de muls

2. **Trăsături distinctive referitoare la modul de formare sau de realizare a construcţiilor**

îngrăditură
aşezare
încăpere
acoperiş
de trecere
formă conică
formă circulară
formă dreptunghiulară
formă pătrată

3. **Trăsături distinctive referitoare la destinaţia construcţiilor**

pentru oameni
pentru animale/oi
pentru produse

4. **Trăsături distinctive referitoare la funcţionalitatea construcţiilor**

pentru odihnă
pentru protecţie
pentru conservare
pentru fabricarea produselor.

Dat fiind că trăsătura distinctivă *loc/lăcaş construit* este comun tuturor membrilor cîmpului, lexemul **construcţie** poate fi considerat drept arhilexem. Dintre trăsăturile distinctive pe care le-am enumerat doar cele care se referă la destinaţie şi scop sînt relevante în analiza componenţială. Pentru o privire de ansamblu, oferim următorul tabel:

SEME / LEXEME	construcţie-adăpost	DESTINAŢIA			SCOPUL			
		pentru oameni	pentru animale	pentru produse	pentru odihnă	pentru protecţie	pentru conservare	pentru fabricarea produselor
stînă	+	+	+	+	+	+	+	+
staul	+	-	+	-	+	+	-	-
strungă	+	-	+	-	-	-	-	-
colniţă	+	-	+	-	+	+	-	-
acoperişul strungii	+	+	-	-	0	+	-	-
coliba baciului	+	+	-	+	+	+	0	+
comarnic	+	-	-	+	-	+	+	-
staniţte	+	-	+	-	+	-	-	-
ţarc	+	-	+	-	+	+	-	-

Ca o caracteristică generală se remarcă arborescenţa şi diversificarea trăsăturilor distinctive pentru termenii din cîmpul nostru. Particularitatea strict referenţială a celor mai multe trăsături distinctive determină, totodată, caracterul mai puţin riguros al opoziţiilor. De aceea, opoziţiile care se stabilesc sînt valabile numai la un nivel funcţional general.

Caracterul diversificat şi arborescent al semelor determină o structurare

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

mai puţin clar constituită în comparaţie cu alte cîmpuri sau (sub)ansambluri studiate (cf. cîmpul rudeniei, cîmpul culorilor[7]).

În interiorul cîmpului „construcţii păstoreşti" se pot delimita şi clase lexicale: clasa ***adăpost pentru oameni*** şi clasa ***adăpost pentru oi***. Lexemul **stînă** se configurează ca clasem pentru clasa ***adăpost pentru oameni***, iar **ţarc** pentru clasa ***adăpost pentru oi***.

5. Cîmpul nostru întruneşte circa 74 de lexeme din graiurile sudice, dar, spre deosebire de alte cîmpuri, – cel al rudeniei, de exemplu, – el este mobil. Mai exact, în cîmpul „construcţii păstoreşti" pot intra oricînd termeni noi desemnînd „construcţii (amenajări) pentru creşterea animalelor". Dintre termenii care au pătruns relativ recent menţionăm: *cabană, cabină, depozit, magazie* ş.a.

Astfel, inventarul termenilor care fac parte din cîmpul „construcţii păstoreşti" din graiurile dacoromâne sudice se prezintă în felul următor:

1. ***Acioală,*** pl. ***acioale**** s.f. – „adăpost, locuinţă, casă"(cf. DLR, DLRM). Un alt sens regional şi specializat este „adăpost pentru vite, şopron deschis aşezat pe stîlpi şi fără pereţi" (cf. DLRM ş.a.). Cît priveşte etimologia, părerile diferă: DLR, DLRM, Şăineanu îl consideră că fiind un substantiv postverbal din *a aciola*; Ciorănescu îl prezintă ca provenind din *aciua,* plus o contaminaţie; CADE face trimitere la *aciua*. Etimologia verbului *aciua* este şi ea controversată. Cuvîntul *acioală* este atestat pentru prima dată** în 1868 în dicţionarul lui Barceanu. Termenul a fost înregistrat în pct. 679 denumind „adăpostul (acoperit) pentru oi"; iar în pct. 683 pentru „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie".

2. ***Acoperămînt***, pl. ***acoperăminte*** s.n. – „ceea ce serveşte la acoperit; (în special) acoperiş" (cf. DLR, DLRM). Cuvîntul este atestat pentru prima dată în 1551 în *Evangheliarul de la Sibiu*. Printr-o specializare a sensului, termenul ***acoperămînt*** a fost înregistrat ca răspuns (ocazional) în punctul de anchetă 795, desemnînd „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii" (Format de la verbul *acoperi* + suf. *-ămînt* (după *coperămînt*), cf. DLR).

3. ***Acoperiş***, pl. ***acoperişuri*** s.n. – „partea superioară care acoperă o construcţie" (cf. DLR, DLRM, DEX, Şăineanu), atestat în 1640 în *Ceaslov*. La fel ca şi *acoperămînt*, cuvîntul *acoperiş* a suferit o restrîngere a sensului, devenind, astfel, sinonim cu *şopru, comarnic*. Este atestat în multe puncte anchetate în sudul ţării desemnînd „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie", pct. 678, 692, 731, 732, 741, 743, 744, 751, 754,763, 764, 766, 768, 771, 773, 775, 785, 786, 789, 802, 803, 837, 850, 862, 875, 894, 898, 899, 911, 921, 931, 946, 955, 965, 979; varianta ***coperiş*** (cu afereza lui *a)* a fost înregistrată în pct. 930, 967. Este format de la *a acoperi* + suf. *-iş*.

4. ***Adăpost***, pl. ***adăpoaste / adăposturi*** s.n. – „loc ferit; construcţie făcută ca să apere de intemperii, de primejdii etc.; *(p. gen.)* orice loc unde se adăposteşte cineva". Lexemul *adăpost* este atestat în 1581, la Coresi în *Cazania II*. Cuvîntul este moştenit din latină (lat. *ad appos(i)tum* sau *ad depos(i)tum)* şi face parte din vocabularul reprezentativ al limbii române[8](cf. DA, DLRM, DEX, Şăineanu). Termenul a fost înregistrat în anchetele dialectale cu următoarele sensuri: **1.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie", pct. 687, 690, 735, 767, 793, 800, 828; **2.** „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", pct. 717; **3.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 676.

5. ***Amiezătoare***, pl. ***amiezători*** s.f. – regionalism menţionat exclusiv în lucrările de geografie lingvistică. Cuvîntul este înregistrat în pct. 723 desemnînd

---

* Cuvintele-titlu sînt literarizate.

** Nu pot fi excluse atestări mai vechi ale cuvintelor, pe care însă nu le-am putut afla deocamdată.

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

„locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; stanişte”. Este o creaţie pe teren românesc, de la *amiază* (varianta dialectală palatalizată *aniază*) + suf. *-ătoare*.

6. ***Aplecătoare***, pl. ***aplecători*** s.f. – cuvîntul ca atare este atestat pentru prima oară în 1648 în Noul Testament. Lexemul este înregistrat în pct. 760, 770 cu sensul de „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii” (format de la *a apleca* + suf. *-ătoare).*

7. ***Arcaci***, pl. ***arcace***/***arcaciuri*** s.n. – „îngrăditură, ocol în care se închid oile”. Apare ca sinonim pentru *staul*, *ţarc*. Este atestat în anchetele dialectale pentru: **1.** „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă în care se adăpostesc oile sau caprele; staul”, pct.721, 754, 839, 842, 847, 850, 878, 880, 882, 884, 887, 892, 898; varianta *harcaci* (cu proteza lui *h*) apare în pct. 746; **2.** „loc îngrădit în care se ţin mieii; ţarc”, 732, 751, 838, 839, 842, 847, 850, 851, 853, 858, 868, 877, 894. În anchetele etnografice cuvîntul *arcaci* este atestat în pct.385, 468, fiind sinonim cu *ţarc*. În ceea ce priveşte etimologia, în DEX apare indicaţia „etimologie necunoscută”, iar Şăineanu, Ciorănescu indică drept etimon tc. *arkaç*. Cuvîntul turcesc nu are accepţiune păstorească „loc mai adăpostit împotriva vîntului” (apud DLR).

8. ***Baracă***, pl. ***bărăci*** s.f. – împrumutat din fr. *baraque*, lexemul denumeşte „construcţia provizorie de scînduri care poate servi ca locuinţă, magazie” (cf. DA, DLRM, DEX, Şăineanu, DN). Cuvîntul este pentru prima dată atestat în 1833 (Bul. F. 10). În atlasele lingvistice termenul *baracă* este înregistrat cu mai multe sensuri: **1.** „încăperea unde baciul face caşul, fierbe zerul; coliba baciului”, pct. 714, 748, 820, 955, 978, 980, 985; **2.** „locul din stînă unde se ţine brînza, laptele, untul sau se pune caşul la dospit; comarnic”, pct.714, 748; **3.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă”, pct. 911 (probabil subiectul anchetat nu a înţeles întrebarea). În AER apare înregistrat la pct. 497 desemnînd „coliba ciobanului”.

9. ***Băcie***, pl. ***băcii*** s.f. – „colibă în care locuiesc ciobanii în timpul verii” (cf. DA, CADE); derivat de la *baci*. Lexemul a fost înregistrat de dialectologi în partea de nord-vest a Olteniei, pentru „încăperea în care se prepară caşul, unde se fierbe zerul etc.; coliba baciului”, pct. 936, 937, 940, 941, 945, 948; şi în pct. 948 „locul din stînă unde se păstrează produsele lactate sau se pune caşul la dospit”.

10. ***Bătătură***, pl. ***bătături*** s.f. – „teren bătătorit (în faţa casei) pe care nu creşte iarba”. Prima dată apare în *Palia de la Orăştie*; cu sensul de „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; stanişte”, se întîlneşte în pct. 671, 675, 677, 697, 708, 732, 738, 741, 749, 875, 901, 985. Cu privire la etimologia cuvîntului s-au emis două opinii: că ar fi un cuvînt moştenit din latină (lat. *battitura*) (cf. CADE, DEX, Şăineanu), sau un derivat de la *bate* (cf. DLRM, Ciorănescu).

11. ***Bordei***, pl. ***bordeie*** s.n. – „locuinţă rudimentară, săpată (pe jumătate) în pămînt şi acoperită cu pămînt, paie sau stuf”. Cuvîntul apare prima oară la 1595 (Bogdan, *Glosar*). Bordeiul a fost o locuinţă străveche a românului, iar atestarea cuvîntului denotă faptul că această realitate se mai păstrează şi astăzi în domeniul păstoritului, desemnînd fie „încăperea în care baciul face caşul, fierbe zerul etc.; coliba baciului”, pct. 742, 780, 783, 835, 865, 991, 993, 995; fie „locul din stînă unde se păstrează produsele din lapte; comarnic”, pct. 739, 741, 742, 745, 764, 780, 782, 783, 838, 861, 869, 888, 897, 989, 991, 995. În AER se întîlneşte în pct. 465, 516 cu sens neprecizat; originea cuvîntului rămîne deocamdată necunoscută.

12. ***Boşircău*** s. – cuvîntul este întîlnit doar în lucrările de geografie lingvistică. Este un regionalism cu circulaţie restrînsă desemnînd „adăpostul pentru oi făcut din nuiele şi acoperit cu stuf sau cu paie; colniţă”, atestat într-o singură localitate, pct. 672.

13. ***Brînzărie***, pl. ***brînzării*** s.f. – „locul în care se prepară brînza (la stînă)” (Şăineanu). Cuvîntul *brînzărie* a fost atestat prima dată într-un dicţionar din 1840 (în Poen. *Vocabular*) fiind un derivat de la *brînză* (de origine traco-dacă)

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

+ suf. *-ărie*. Brînza este principalul produs care se obţine de la creşterea oilor, şi cum aceasta se face şi se păstrează în timpul verii la stînă, în coliba baciului, vorbitorii-informatori au denumit această construcţie *brînzărie*: pct. 697, 840, 917, 932, 946.

14. ***Cabană***, pl. ***cabane*** s.f. – împrumut neologic după fr. *cabane,* cuvîntul desemnează în limba română contemporană „casă (la munte) construită de obicei, din lemn, care serveşte pentru adăpostirea turiştilor şi a vînătorilor” (cf. DLRM, DEX, Şăineanu). În română pătrunde în prima jumătate a secolului al XX-lea. Datorită întrebuinţării sale frecvente în limba comună, cuvîntul a pătruns şi în mediile rurale, după cum atestă anchetele dialectale. Lexemul *cabană* a fost atestat în pct. 986 cu sensul de „încăperea unde se prepară brînza (la stînă); coliba baciului”, iar în pct. 771 „locul unde se păstrează produsele lactate”; în AER înseamnă „locul unde stă ciobanul” (atestat în pct. 465, 544).

15. ***Cabină***, pl. ***cabine*** s.f. – neologismul (din fr. *cabine*) este înregistrat în pct.950, „loc în care se păstrează produsele lactate; comarnic”, printr-o nuanţare ocazională a sensului de „încăpere mică, într-o clădire sau într-un vehicul, cu destinaţii speciale” (Şăineanu).

16. ***Cămară***, pl. ***cămări*** s.f. – „odăiţă în care se păstrează alimentele” (cf. DA, DLRM, DEX). Sinonim cu *celar*. Cuvîntul a fost atestat în pct.679. Termen de origine greco-latină, el este răspîndit în toate limbile romanice, germanice, balcanice şi slave.

17. ***Căşărie***, pl. ***căşării*** s.f. – „clădire sau parte a stînei unde se prepară caşul, brînza sau caşcavalul; *p. ext.* stînă” (DLR, DLRM, CADE, Şăineanu). Prima oară apare atestat în 1498 într-un document slavon (DLRV). În anchetele dialectale este înregistrat în graiurile dacoromâne sudice cu două sensuri: **1.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului”, în pct.692, 732, 739, 741, 743, 749, 760, 768, 769, 773, 789, 793-795, 797, 799, 801, 806, 807, 810, 827, 832, 852, 853, 860, 861, 867, 876, 877, 884-87, 890-892, 894, 896, 897, 899; **2.** „comarnic”, în pct. 692, 711, 712, 723, 730, 732, 734, 744, 747, 754, 793-795, 799, 800, 805, 809, 810, 827, 842, 853, 855, 860, 863, 865, 867, 872, 876, 877, 885, 891, 893, 898. În AER se întîlneşte în pct. 465; derivat de la *caş*.

18. ***Caşcavalărie*** s.f. – lexemul este înregistrat ca răspuns (într-un singur pct. 850) la întrebarea „Cum îi spuneţi la încăperea unde baciul face caşul, fierbe zerul etc.?”. Este derivat de la cuvîntul *caşcaval*, de origine italiană, dar care a pătruns în limba română prin filieră orientală (cf. DLRM, Ciorănescu).

19. ***Cătun,*** pl. ***cătune*** s.n. – cuvînt de origine autohtonă care în limba comună desemnează „grupul de aşezări ţărăneşti care nu constituie o unitate administrativă, cu un număr de locuitori mai mic decît al unui sat” (cf. DLRM, DEX, Şăineanu care trimit, spre comparare, la alb. *katun*; vezi şi Gr. Brîncuş[9]). În sensul vechi al cuvîntului *cătun* pare a fi însemnat o aşezare (definitivă sau vremelnică) a păstorilor români, apud DA. Este atestat pentru prima dată ca toponim, în 1210 (Drăganu 148). În anchetele dialectale din graiurile dacoromâne sudice termenul *cătun* desemnează „încăperea unde se prepară şi se păstrează produsele lactate”, pct. 972-974, 977, 979-981, 987. În AER înseamnă „adăpostul omului la tîrlă”, pct. 498. Termenul există în toate dialectele limbii române: dacoromână, aromână, meglenoromână, istroromână.

20. ***Ceair***, pl. ***ceairuri*** s. n. – împrumutat după turcă (*çair* „păşune”), în română are sensul de „loc de păşunat (împrejmuit) pentru cai” (DEX, Şăineanu). Cuvîntul *ceair* a fost atestat în 1675 în **Letopiseţul** lui Miron Costin cu sensul de „ţarc pentru miei”. Termenul a fost înregistrat în pct. 710, 734, 756; iar în pct. 911 cu sensul de „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă, unde se adăpostesc oile”.

21. ***Celar***, pl. ***celare*** s.n. – cuvînt moştenit din latină (lat. *cellarium*) care desemnează „mică încăpere în locuinţele ţărăneşti pentru păstrarea alimentelor şi a obiectelor casnice” (cf. DLR, Candrea-Densusianu, CADE, DLRM, DEX, Şăineanu); atestat pentru prima dată în **Psaltirea Scheiană** (sec al XVI-lea). În unele puncte, cu păstorit intens, „pe ambele versante ale Carpaţilor Meridi-

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

onali şi pînă sus în Năsăud şi chiar în Bucovina, *celar* cunoaşte o nuanţare a sensului: „anexă la o stînă unde se conservă laptele, caşul, brînza”[10]. Această accepţie este consemnată în Oltenia precum şi în Muntenia, în pct. 679, 686, 901-904, 906-908, 910, 913, 917, 937, 941; iar în pct. 908, 938 desemnează „încăperea în care baciul prepară produsele lactate”.

22. ***Cerdac***, pl. ***cerdace*** s.n. – sensul etimonului turcesc (*çardak*) este „patru stîlpi”, sens care s-a modificat în limba română: „mic pridvor... galerie deschisă mărginită de stîlpi”, cf. DLRM, DEX; în CADE apare şi cu sensul de „acoperiş făcut deasupra unei fîntîni sau a unei cruci”. Prima atestare a cuvîntului *cerdac* datează din 1645. În ancheta dialectală termenul a fost înregistrat cu mai multe sensuri: **1.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie”, pct.872, 884, 896, 917, 977; **2.** „adăpostul (acoperit) pentru oi”, pct. 988, 989, 997; **3.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul”, pct. 967, 975; **4.** (apud GDM) *ceardac* „tîrlă mică (în care se separă oile cînd sînt bolnave sau cînd se desface stîna)”, pct. 674. În AER îl regăsim cu sensul de „acoperişul strungii” în pct. 468, 498.

23. ***Colibă***, pl. ***colibe*** s.f. – „casă mică şi sărăcăcioasă; adăpost provizoriu pentru oameni sau, uneori, pentru animale” (cf. DA ş.a.). În anchetele dialectale termenul *colibă* este utilizat cu mai multe sensuri: **1.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul”, pct. 723, 784, 785, 809, 841, 846, 847, 853, 857, 862, 864, 868, 870, 875, 889, 893, 944, 945; **2.** „comarnic”, pct. 784, 785, 828, 835, 847, 852, 862, 868, 870, 944; **3.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă”, pct. 785. În AER termenul se întîlneşte în cîteva puncte: 367, 375, 460, 468, 555 cu sensul de „adăpost pentru oameni”; iar în pct. 558 subiectul anchetat face următoarea precizare: *coliba* „*astăzi este învelită cu carton*”. Cuvîntul a fost atestat prima oară în 1538 într-un document slavon (în DERS). În ceea ce priveşte etimologia, dicţionarele trimit la sl. *koliba* (DA, DLRM, DEX, Săineanu). Haralamb Mihăescu, autorul monografiei despre influenţa grecească asupra limbii române, încadrează termenul *colibă* în seria cuvintelor greceşti împrumutate de români în epoca bizantină medie, între secolele al VII-lea al X-lea, prin intermediul slavilor sudici*.

24. ***Comarnic***, pl. ***comarnice*** s.n. – în limba română cuvîntul este polisemantic (cf. DA, DLRM, DEX, CADE, Săineanu), iar materialul dialectal confirmă sensurile date de dicţionare: **1.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii”, pct. 671-675, 677, 680-682, 697, 704, 706, 708, 710, 712, 719, 724, 727, 729, 730, 733, 736-740, 747-750, 752, 755, 774, 787, 838, 842, 845-847, 851-853, 855, 857-861, 863, 864-866, 867-869, 870, 976, 977, 885, 886, 888, 890-893, 903, 940, 944; **2.** „adăpost la stînă care serveşte la păstrarea produselor lactate”, pct. 707, 890, 905; **3.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului”, pct. 730. În AER este înregistrat cu sensul de „acoperişul strungii”, în pct. 368, 385, 388, 465, 544, 555, 563. Împrumutul din bulgară (*komarnik*) pare să fie vechi, de vreme ce este atestat încă din 1501 (DLRV).

25. ***Conac***, pl. ***conace*** s.n. – sensul de „locuinţă ciobănească, casă departe de sat, unde şade iarna un om cu vitele” derivă de la sensul principal „(loc de) popas, de odihnă” (DA). Este înregistrat în pct. 940 desemnînd „locul din stînă unde se ţine brînza, laptele, untul sau se pune caşul la dospit”. În AER se întîlneşte în pct. 375 cu acelaşi înţeles. Din tc. *konak*.

---

* „Influenţa bizantină mijlocită de slavi pînă în veacul al IX-lea a îmbogăţit limba noastră cu următoarele cuvinte, care trăiesc şi astăzi: *busuioc, colibă, comoară, corabie, crin, cucuvaie, dafin, desagi, drum, humă, livadă* şi *sfeclă.* Ele se rînduiesc cu uşurinţă în patru categorii: floră, faună, horticultură şi activitatea comercială. Faptul că aceste elemente lingvistice au trecut de la bizantini la slavi, apoi de la aceştia la populaţia romanizată, într-un timp relativ scurt, arată că ele se încadrau armonic într-o anumită civilizaţie care depăşea cadrele etnice” (H. Mihăescu, *Influenţa grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, Bucureşti, 1966, p.82).

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

26. ***Corlată,*** pl. ***corlate*** s.f. – împrumut maghiar (*korlat*) cu un sens derivat de „îngrăditură pentru vite” (cf. DA, DLRM, Ciorănescu, DEX, CADE, Şăineanu). Cuvîntul ca atare a fost atestat într-un document slavon în 1499 (cf. DERS). Termenul *corlată* în lexicul păstoritului din graiurile dacoromâne sudice are o circulaţie regională relativ restrînsă, fiind consemnat în partea de nord-vest a Olteniei, pct. 937, 938, 941, 942 unde denumeşte „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii”.

27. ***Coşar / coşară***, pl. ***coşare*** s.n. sau s.f. – „îngrăditură de nuiele pentru adăpostirea vacilor, a oilor etc.” (DA, DLRM, Ciorănescu, CADE, Şăineanu). A fost înregistrat în atlasele lingvistice pentru: **1.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului”, pct.997, 998; **2.** „comarnic”, pct. 988, 998; **3.** „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul”, pct. 759; **4.** „adăpost acoperit pentru oi”, pct.759, 761, 930; **5.** „îngrăditură pentru miei; ţarc”: pct. 767, 998. În AER, în pct. 516, înseamnă „locul unde doarme ciobanul”, iar în pct. 385 desemnează „adăpost la colibă pentru vaci şi oi”. Cuvîntul este de origine slavă (bg., scr. *košara).*

28. ***Coştereaţă,*** pl. ***coştereţe*** s.f. – sensul obişnuit este „coteţ pentru găini; cocină pentru porci” (cf. Şăineanu, DLRM). Cuvîntul a fost înregistrat în pct. 991[e] (după o ezitate a subiectului anchetat) cu sensul de „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii” (probabil că a fost folosit impropriu). Pentru etimologie se face trimitere, spre comparare, la rus. *kušča*, ucr. *kuča*. Poate fi şi o contaminare cu *coteaţă* (*coteţ*).

29. ***Coteţ,*** pl. ***coteţe / coteţuri*** s.n. – în limba română sensul principal este cel de „adăpost pentru păsări, porci sau cîini” (DA, DLRM, CIORĂNESCU, DEX, Şăineanu), dar, prin extensie, acest lexem este utilizat de către vorbitori, uneori, pentru a desemna „mutarea ce se face înăuntrul strungii în care se bagă o parte din oile ce urmează a fi mulse”; sens confirmat de anchetele etnografice în pct. 468. Din datele oferite de atlasele lingvistice (partea de sud a ţării), deducem că sensul cuvîntului este de „îngrăditură pentru oi”, în pct. 933, 967; iar în pct. 739, 750, 903, 905, 937, 939, 940, 944, 945, 948, 967, 983 desemnează „loc îngrădit pentru miei; ţarc”. Cuvîntul *coteţ* este un împrumut slav (*kotici*), atestat de timpuriu din 1471 (cf. DERS).

30. ***Covergă (covercă)***, pl. ***covergi*** s.f. – **1.** „acoperămînt de frunze, de crengi, de rogojini etc. care serveşte ca adăpost împotriva soarelui, a ploii etc.” (DEX, Şăineanu). Împrumutul din bulgară (*kuverki*) a fost atestat în 1703 GCD. În materialul dialectal termenul este consemnat cu sensurile următoare: **1.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului”, pct. 777, 779, 782, 963, 966, 968, 969, 971, 982, 983; **2.** „comarnic”, pct. 963, 966, 968, 970, 971, 983, 984; **3.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, ploaie; acoperişul strungii”, pct. 765, 804, 939, 970. În AER, la pct. 495, înseamnă „adăpost pentru ciobani”.

31. ***Coviltir***, pl. ***coviltire*** s.n. – „acoperiş la căruţă; *p. ext.* acoperămînt (de pînză sau de şindrilă) care apără de ploaie şi ţine umbră” (cf. DA, DLRM, DEX). Este înregistrat ca un răspuns ocazional în pct. 998 denumind „umbrar pentru ciobani cînd mulg oile”; iar în pct. 806 „locul din stînă unde se păstrează brînza, laptele, untul sau se pune caşul la dospit”. Cuvîntul e atestat în scris în 1525 (cf. DERS). În ceea ce priveşte etimologia, DA, DLRM, Şăineanu trimite la fr. *couverture*; DEX indică „etimologie necunoscută”.

32. ***Dam,*** pl. ***damuri*** s.n. – „bordei pentru vite” (Şăineanu). Împrumutul turcesc (*dam*) cu o circulaţie regională restrînsă este înregistrat în pct. 872 cu sensul „colniţă”. În anchetele etnografice se întîlneşte în judeţul Tulcea, pct. 460, 468, însemnînd o „construcţie în care se încheagă laptele”.

33. ***Depozit***, pl. ***depozite*** s.n. – lexemul este un latinism (*depositum,* cu unele sensuri după fr. *dépôt*), atestat în 1787 într-un dicţionar de neologisme (Ursu). Cuvîntul desemnează în limba actuală „loc, clădire în care se păstrează materiale de construcţie, mărfuri etc.; magazie” (cf. DLRM, DEX, Şăineanu). Datorită întrebuinţării sale frecvente în limba comună, termenul a pătruns şi în

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

limbajul popular, după cum o demonstrează anchetele dialectale, cu sensul de „locul din stână unde se păstrează produsele lactate”, pct. 969.

34. ***Fierbătoare*****,** pl. ***fierbători*** s.f. – sensul de „despărţitură din stînă unde se fierbe laptele” pe care îl dau unele dicţionare (DA, CADE, DAR) a fost confirmat de anchetele dialectale şi etnografice: „coliba baciului”, pct. 672, 674, 677, 706, 708, 727, 733, 736-738, 740, 745, 746, 750, 753, 754, 837-839, 851, 858, 859, 863, 869, 901, în AER, pct. 375, 385, 388, 468, 544. Cuvîntul a fost format pe teren românesc (de la verbul *a fierbe* + suf. *-ătoare*) şi este atestat pentru prima dată în 1683 la Dosoftei (apud TDRG).

35. ***Închisoare*****,** pl. ***închisori*** s.f. – termenul este atestat în **Psaltirea Scheiană** (sec. XVI). Cuvîntul este întîlnit în dicţionare cu un sens secundar „(rar) loc închis sau îngrădit (unde se ţin vitele)” (cf. DA, DLRM, Ciorănescu, DEX). Acest sens reprezintă o nuanţare a semnificaţiei substantivului abstract *închisoare* desemnînd faptul de a fi închis. A fost consemnat în pct. 717 pentru „locul îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul”. Format de la *închis* + suf. *-oare*.

36. ***Înţărcătoare***, pl. ***înţărcători*** s.f. – „loc de păşune, de obicei departe de stînă unde se ţin mieii după înţărcare” (cf. DA, DLRM). Format de la *a înţărca* + suf. *-ătoare*. Este atestat în pct. 697, 995 cu sensul „loc îngrădit în care se ţin mieii; ţarc”. În AER este atestat în pct. 388.

37. ***Lăptărie***, pl. ***lăptării*** s.f. – a fost consemnat în pct. 993 (după un moment de ezitare) pentru „locul unde se ţine brînza, laptele, untul”, sens înregistrat în DA. Este derivat de la cuvîntul moştenit din latină, *lapte* (<lat. *lac, lactem)*.

38. ***Magazie***, pl. ***magazii*** s.f. – sensul principal este de „clădire, construcţie, amenajare, încăpere în care se păstrează mari cantităţi de mărfuri sau de materiale; depozit” (DEX, Şăineanu). A fost atestat în 1694 (FN 35). În anchetele dialectale termenul *magazie* este sinonim cu *celar,* pct.747, 763, 771, 801, 889, 892. Diminutivul ***magazioară*** este înregistrat în pct. 710. Provine din ngr. *magazi*.

39. ***Nimăt***, pl. ***nimături*** s.n. – regionalism cu sensul de „loc împrejmuit (lîngă casă sau la stînă) în care se adăpostesc oile, vitele” (GDO, DLR, Glos. Reg.). Înregistrat în partea de nord a Olteniei ca sinonim ocazional pentru *staul,* „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul”, în pct. 902, 903, 904. Un informator (pct. 903) îl explică astfel: [Vitele stau] *în nămăt, un nămăt făcut din băcănauă, cum îi zîcem noi, de lemne, lemne strînse [...] şi cu pari l-închidem de jur împrejur [...] Şi iarna dorm acolo vitele* (apud GDO s.v.). În AER se întîlneşte în pct. 388 cu acelaşi sens. Cît priveşte etimonul cuvîntului, DLR face trimitere la ucr. *namet* „cort, coşar”, iar Glos. Reg. la magh. *nyomat* „apăsare”, comp. cu *bătătură* < *bate*.

40. ***Obor***, pl. ***oboare*** s.n. – „împrejmuire pentru vite, oi, porci etc., în apropierea casei sau în cîmp” (cf. DLR Ş.a.). Cuvîntul reprezintă un împrumut din limbile slave (din bg., scr. *obor*), atestat prima dată în scris în 1651 în **Psaltirea de la Bălgrad**. În vorbire apare ca sinonim pentru *ţarc, ocol, staul*. În anchetele dialectale este foarte des întîlnit cu următoarele sensuri: **1.** „împrejmuire pentru animale, în apropierea casei sau în cîmp; staul”, pct. 679, 683, 685, 699, 705, 711-714, 723, 724, 730-732, 735, 736, 757, 758, 761, 765-770, 772-775, 789, 791, 792, 794, 796-800, 802, 803, 805, 806, 811, 812, 822-829, 831, 835, 836, 840, 843-845, 849, 851, 852, 854-858, 860, 862-865, 867, 870, 874, 888, 890, 891, 895, 896, 900;903, 906, 913, 915, 917, 918, 920, 921, 923-927, 931, 934, 939, 942, 944, 946, 950, 959, 961-963, 966, 968-970, 972, 973, 975, 976, 978, 979, 981-984, 986-993; diminutivul *oboraş* în pct. 848; **2.** „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniţe”, pct. 712, 724, 726-728, 731, 735, 736, 739, 743, 758, 761, 770, 862, 864, 866, 888, 890, 891, 894. 930, 932, 940, 969, 979, 983, 991; **3.** „loc îngrădit pentru miei”, pct.711, 730, 731, 735, 743, 764, 765, 769, 771, 773, 776, 786, 789, 791-793, 796-805, 828, 835, 845, 855, 862, 870, 888, 891, 896, 899; 907, 911, 931, 932, 936, 963, 965, 966, 968-973, 975, 976, 981, 982, 984, 988, 989, 991, 993. În AER termenul este

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

atestat în multe puncte: 367, 375, 402, 491, 495, 497, 555, 563, desemnînd „adăpost pentru oi".

41. ***Odaie***, pl. ***odăi*** s.f. – „loc în cîmp sau la pădure unde se adăpostesc vitele sau oile şi unde îngrijitorii au toate cele trebuincioase pentru menajul lor; colibă servind de adăpost provizoriu ciobanilor în timpul lucrului; otac", DLR, DLRM, Ciorănescu, DEX, CADE . Termenul a fost atestat pentru prima dată în 1588 într-un document slavon (Bogdan, *Glosar*). Cuvîntul de origine turcă (tc. *oda*) a pătruns la noi prin filieră slavă (bg. *odaia*). Este întîlnit în lucrările de geografie lingvistică desemnînd şi „locul unde se păstrează produsele lactate", pct. 673, 704; iar diminutivul *odăiţă* este consemnat în pct. 934 pentru „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul".

42. ***Padoc***, pl. ***padocuri*** s.n. – „loc îngrădit într-o păşune, rezervat pentru unele animale domestice; teren împrejmuit şi amenajat în mod special, în apropierea grajdurilor, destinat întreţinerii şi mişcării animalelor domestice în aer liber" (DLR, DLRM, DEX). Avînd etimologie multiplă (din fr., eng. *paddock*) cuvîntul este atestat în mediul rural desemnînd „locul de dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse", pct. 692, 910.

43. ***Palancă***, pl. ***palănci*** sau ***palanuri*** s.f. – „construcţie rudimentară, folosită ca adăpost pentru animale etc." (DLR, DLRM, DEX, CADE). Cu acest sens este înregistrat în atlasele lingvistice în partea de vest a Olteniei şi în Banat, pct. 935, 936, 937, 940, 944, 945. Termenul este atestat pentru prima oară într-un document din Ţara Românească datat din 1630. (DRH b., apud TDRG). Cuvîntul *palancă* are etimologie multiplă (din tc., pol. *palanka*, magh. *palank*).

44. ***Pălimari***, pl. ***pălimare*** s.n. – termenul este întîlnit în partea de nord a Olteniei, pct. 901, 904, cu sensul de „adăpost care îi fereşte de soare, ploaie pe ciobani cînd mulg oile", consemnat de DLR. Etimologia cuvîntului este necunoscută.

45. ***Pătul***, pl. ***pătule*** s.n. – este atestat încă din 1683, la Dosoftei (apud TDRG). În anchetele dialectale apare termenul *pătul* cu sensul „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii", pct. 832; sens consemnat în DLR. În ceea ce priveşte etimonul, autorii DLR, DEX-lui fac trimitere, prin comparaţie, la lat. *patubulum*.

46. ***Perdea***, pl. ***perdele*** s.f. – împrumut turcesc destul de vechi (tc. *perde* „văl, portieră, cataractă, modestie, puritate sufletească", apud DLR ş.a.), ale cărui sensuri au fost preluate de română. Atestat pentru prima dată în 1595 (DIR). Termenul este des întîlnit cu accepţiune păstorească* „adăpost pentru oi" (sens derivat de la cel de „portieră"), fapt confirmat pe teren. În anchetele dialectale apare cu sensurile: **1**. „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă, unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", pct. 729, 738, 742, 747, 750, 751, 832, 885, 894, 974, 980, 994; **2.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 671, 719, 726, 728, 729, 733, 737, 740, 742, 746, 748, 750, 752, 755, 783, 809, 810, 825, 838, 839, 842, 844, 847, 850-852, 855, 857-859, 861, 863, 867-870, 872, 889, 892, 894, 896, 898, 975, 976, 978, 981; **3.** „loc îngrădit pentru miei; ţarc", pct.780, 872, 977; **4.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii", pct. 974, 985. În AER termenul este înregistrat în punctele: 460, 468, 491, 495, 544, 555, 563 cu sensul de „adăpost pentru oi".

47. ***Poartă***, pl. ***porţi*** s.f. – cuvînt moştenit din latină (lat. *porta*), a fost atestat pentru prima dată într-un document slavon în 1470 (DERS, apud TDRG). Lexemul *poartă* face parte din vocabularul reprezentativ al limbii române, dezvoltînd de-a lungul timpului mai multe desemnări figurate; face parte, de asemenea, din multe expresii şi sintagme. Termenul *poartă* şi derivatul său *portiţă* apar în atlasele lingvistice cu sensul de „deschizătură prin care trec oile

---

* Cf. O. Densusianu oferă următoarea explicaţie: „venind spre şes, ciobanii improvizau o îngrăditură din cîţiva pari cu acoperiş de stuf întotdeauna înclinat spre direcţia crivăţului", în *Aspecte lingvistice ale păstoritului,* p.19.

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

la muls", pct. 690, 758, 760, 761, 765, 815, 818, 915, 923, 926, 929, 931, 933, 946-948, 950, 956, 969, 970; derivatul diminutival *portiţă***,** în pct. 685, 764, 793, 797, 826, 840, 841, 919, 934, 955, 962, 963, 965, 971, 979, 986. Un răspuns mai complex *portiţa strungii* este înregistrat în pct. 681.

48. ***Polată*,** pl. ***polăţi*** s.f. – „încăpere mică pe lîngă o casă ţărănească servind ca magazie pentru unele obiecte de gospodărie sau ca adăpost împotriva ploii" (DLR). În atlasele lingvistice termenul este înregistrat pentru „adăpostul de ploaie, soare pentru ciobani în timpul mulsului", pct. 724, 761, 902, 908; dar şi cu sensul „adăpost (acoperit) pentru oi", pct.710, 789. Cu acest ultim sens lexemul este consemnat în anchetele etnografice în pct. 367, 368, 388. Cuvîntul reprezintă un împrumut din bulgară (*polata*), fiind atestat pentru prima oară în scris în 1581 la Coresi (apud TDRG).

49. ***Răscol*,** pl. ***răscoale*** s.n. – „separare a oilor, toamna, la desfacerea stînii pe fiecare proprietar în parte"; (concret) „dispozitiv de scînduri folosit pentru a separa oile" (DLR, DEX, CADE). În pct. 941 termenul desemnează „locul de dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse"; din sl. *rascolu*.

50. ***Saia***, pl. ***saiele*** s.f. (reg.) – „adăpost (improvizat) pentru vite, în special pentru oi" (DLR, DLRM, DEX, CADE, Şăineanu). Cuvîntul este un turcism (*saye* „umbră") atestat în limba română în 1835 (Gor. Hal. II, 43). În atlasele lingvistice este înregistrat pentru: **1.** „loc îngrădit lîngă casă sau în cîmp unde se adăpostesc oile şi caprele; staul", pct. 715, 716, 725, 760, 763, 817, 833, 853, 877, 879, 881, 897, 899; 965; **2.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 673, 680, 690, 691, 708, 710, 714, 731, 732, 735, 744, 747, 751, 754, 757, 760, 769, 772, 773, 790, 798, 802, 805, 826, 840, 841, 877, 885-888, 893, 897, 899, 932, 968, 970. În AER este consemnat cu acest sens în pct. 401, 402, 468, 544, 563.

51. ***Saivan***, pl. ***saivane*** s.n. (reg.) – „adăpost de iarnă pentru vite" (DLR, DLRM). Este un turcism (*sayvan* „cort"), ca şi *saia*, cu o circulaţie regională. Prima dată a fost atestat în 1715 (Şăineanu *Infl*., apud TDRG). Este înregistrat în atlase cu următoarele sensuri: **1.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 674, 675, 688, 697, 706, 711, 712, 724, 727, 741, 745, 767, 768, 774, 787, 788, 791, 795, 795, 796, 801, 803, 830, 866, 875, 890, 907, 917, 950, 963, 967, 979, 982; **2.** „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", pct. 720, 739, 893. Este atestat în AER în pct. 468, 555, 558.

52. ***Sălaş***, pl. ***sălaşe*** s.n – sensul regional „construcţie (rudimentară, făcută pe locurile de păşunat, în ţarină, la munte etc.) care serveşte ca locuinţă sau ca adăpost sezonier pentru oameni sau animale" reprezintă o nuanţare a sensului principal „locuinţă modestă" (DLR). Termenul *sălaş* este înregistrat în pct. 906 cu sensul de „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă". Cuvîntul este un împrumut din maghiară *szállás*.

53. ***Sărciner***, pl. ***sărcinere*** s.n. – „prepeleac de care ciobanii îşi atîrnă hainele, vasele, săculeţele cu brînză puse la scurs etc." (DEX). Atestat prima oară în dicţionarul lui Barceanu, 1868. Varianta ***sărcer*** atestată în pct. 906, 990 denumeşte „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniştе"; format de la *sarcină* + suf. *-er*.

54. ***Săruină*** s.f. – sinonim cu *bătătură,* termenul reprezintă un regionalism cu o circulaţie foarte restrînsă, apare într-un singur punct 904, unde subiectul anchetat îl explică astfel: „*locul cu sare pentru ca oile să lingă sare pînă se mulg toate*". O. Densusianu[11] derivă cuvîntul *sărune* din lat. *salona*.

55. ***Scorţar***, pl. ***scorţare*** s.n. – „acoperiş făcut din scoarţă de copac sau cetină) care apără de ploaie sau de soare strunga stînii" (DLR); este înregistrat în pct. 906, 913. Un subiect anchetat (pct. 906) îl descrie în felul următor: *La strungă, une să mulg uoile, ieste acolo um podişor podit şî pe podişoru ăla ie acoperit ca să nu plouo... scorţár îi zice* (apud GDO). În AER se întîlneşte în pct. 375 cu acelaşi sens; derivat de la *scoarţă* (< lat. *scortea*).

56. ***Seci***, pl. ***seciuri*** s.n. – „loc (la stînă) îngrădit, uneori acoperit, amenajat pentru adăpostirea oilor sau a altor animale" (DLR). Cuvîntul a fost înregistrat în pct. 945, 948, unde informatorul explică termenul astfel: *nişte tîrşi puşi ca să oprească oile ca să nu meargă mai departe în furci* (pct. 948). Din v. sl. *sec* (DLR).

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

57. ***Staul***, pl. ***staule*** s.n. – cuvîntul moştenit din latină (*stab(u)lum*) este atestat din 1113 pe baza toponimiei (Drăganu, apud TDRG). Termenul este consemnat în graiurile sudice cu mai multe sensuri, înregistrate de DLR: **1.** „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele", pct. 743, 912, 956; **2.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 756, 902, 903, 942; varianta sincopată *saul* în pct. 730, 736; **3.** „loc îngrădit pentru miei; ţarc", pct. 906; **4.** „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; stanişte", pct.673, 674. În AER cuvîntul *staul* este atestat în pct. 367, 465.

58. ***Stavă***, pl. ***stave*** s.f. – sensul principal în română este „herghelie de cai; loc îngrădit în care se ţin caii pentru a paşte împreună". Cuvîntul e atestat pentru prima oară în 1633 (apud TDRG). Ca răspuns este înregistrat în pct. 719 pentru „locul de dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; stanişte". Etimologia cuvîntul este nesigură: cf. lat. *stalla*, alb. *stavë,* bg. *stava* (DLR, DLRM, DEX, Şăineanu).

59. ***Stînă***, pl. ***stîni*** sau ***stîne*** s.f. – cuvîntul este tipic păstoresc, general şi străvechi în limbă, dar cu origine deocamdată neclară (DLR indică originea traco-dacă, cf. Gr. Brîncuş*; G. Giuglea[12]). Are sensul de „aşezare păstorească de vară, la munte sau în afara satului (cuprinzînd locul şi amenajările necesare), unde se adăpostesc oile şi ciobanii şi unde se prepară produsele din laptele oilor; *p. rest.* coliba ciobanilor" (DLR, DLRM, DEX, CADE, Şăineanu). Termenul este cunoscut în trei dialecte ale limbii române: dacoromână, aromână, istroromână. Din română a fost împrumutat în maghiară, sîrbocroată şi ucraineană. Cuvîntul *stînă* apare mai întîi într-un document slavonesc în 1451 (DERS, apud TDRG). Este consemnat în anchetele dialectale şi etnografice cu aceste sensuri: **1.** „aşezare păstorească de vară, la munte sau în afara satului, unde stau vara oile, unde se face brînza, caşul" (cuprinzînd locul şi amenajările necesare), unde se adăpostesc oile şi ciobanii şi unde se prepară produsele din laptele oilor, pct. 671-675, 677-680, 682, 683, 685-691, 693, 694, 696, 697, 701, 702, 706-712, 716, 719, 721-732, 734-743, 745-748, 750-759, 764, 771, 776, 787, 836-839, 845-848, 851-854, 858, 859, 875, 879, 881-883, 885, 886, 889, 894, 898. 901-912, 914, 916-918, 920, 922-924, 933, 935, 938-943, 945, 946, 948, 949, 951, 952, 954, 956, 958, 963. Cuvîntul *stînă* este sinonim perfect cu *tîrlă*, iar în foarte multe puncte (35 puncte) sînt cunoscuţi ambii termeni: pct. 695, 699, 717, 720, 749, 760, 761, 763, 767, 773, 775, 780, 785, 790, 796, 804, 807, 827, 830, 841, 844, 855, 868, 872, 874, 876, 878, 880, 887, 888, 890, 892, 893, 897, 899; **2.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului", pct. 671, 673, 675, 676, 679-682, 685-687, 692, 711, 719, 724, 728, 729, 731, 734, 735, 744, 751, 755, 756, 759, 761, 762, 765, 775, 778, 787, 796, 805, 866, 888, 898, 902-908, 910, 913, 931, 990, 994; **3.** „locul unde se ţin produsele din lapte", pct. 671, 678, 680, 682, 684, 685, 688, 719, 728, 733, 736, 737, 740, 746, 750, 753, 755, 756, 759, 778, 787, 796, 797, 858, 990; *stînă cu burdu*şi, pct. 674; *stîna foilor,* pct. 677; sau diminutivul *stîneică*, pct. 675; În AER termenul este atestat în foarte multe puncte: 367, 368, 375, 385, 388, 401, 460, 465, 555.

60. ***Stăuină*** s.f. – regionalism desemnînd „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; stanişte", pct. 682, pe care Ovid Densusianu[13] îl derivă de la lat. *stab(u)lina*.

61. ***Strungă***, pl. ***strungi*** s.f. – 1. „loc îngrădit la stînă, unde se mulg oile; *p. restr.* deschizătură, portiţă îngustă făcută în acest loc, prin care trec oile una cîte una la muls" (DEX). Astfel, *strunga* reprezintă „mijlocul cel mai important născocit de păstori pentru a strînge şi exploata laptele, principalul venit al oilor şi al caprelor" (G. Giuglea[14]). Aceste sensuri sînt bogat reprezentate: **1.** „locul pe unde ies oile la muls, vara", pct. 671, 673, 678-681, 682, 684, 686, 688, 691, 692, 695, 696, 699, 704, 705, 711-816, 719-725, 727-732, 738-740, 742-748, 750-753, 763, 774, 782, 785, 786, 809-811, 822, 829, 835, 836, 839, 843, 845,

---

* Gr. Brîncuş consideră că termenul *stînă* este probabil element autohton, cf. *Vocabularul autohton*, p. 149.

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

848, 850, 852, 853, 856, 858, 862, 863, 865, 867, 871, 873-885, 887, 889-896, 898, 900 , 902, 904, 907, 910-912, 914, 916-918, 921, 922, 928, 932, 935, 938, 939, 943, 951, 958, 960, 961, 981, 985, 987, 989, 991, 997, 998; varianta *strună* în pct. 942, 949, 978, 980; **2.** „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", pct. 676, 677, 697, 681, 706-708, 710, 719, 755, 837, 846, 859, 861, 868, 872; 905, 914, 936, 937, 940, 941, 948; „loc îngrădit pentru miei; ţarc", pct. 674-676, 680, 681, 755; derivatul ***strungăreaţă,*** pct. 991; **3.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 682, 753; ***strunghiţă***, pct. 940, diminutiv de la strungă: *Sî mai faşe încă altă strunghiţă mică, unde le bagă [oile] că să le mulgem,* apud GDO. În AER termenul *strungă* apare în mai multe puncte, însă cu sensuri diferite („locul unde se mulg oile"; „împrejmuire numai pentru oile de muls"; „locul pe unde ies oile la muls, vara") în pct.367, 368, 385, 388, 402, 460, 465, 468, 544, 555. Termenul există în toate dialectele limbii române şi este atestat în scris ca atare la anul 1401, într-un document scris în slavonă din Moldova (cf. DERS). În ce priveşte etimologia, se consideră în general că avem de-a face cu un cuvînt autohton, moştenit în română din limba traco-dacilor, şi se trimite, spre comparaţie, la albanezul *sthrungë* (DLR, Brîncuş*, pentru alte etimologii vezi Ciorănescu s.v.). Existent în toate dialectele limbii române, cuvîntul a pătruns din română în limbile popoarelor vecine (greacă, bulgară, sîrbocroată, maghiară, slovacă, polonă, ucraineană).

62. ***Surlă***, pl. ***surle*** s.f. – „colibă (ciobănească) de formă conică, făcută din pari, scînduri, bîrne reunite la vîrf şi acoperită cu stuf, paie, fîn sau coceni; parte a stînei în care se prepară brînzeturile sau mîncarea ciobanilor" (DLR, Şăineanu, DEX, CADE). A fost consemnat în graiurile sudice denumind „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului", pct. 763, 764, 766, 767, 774, 790, 792, 800, 829, 830, 833, 834, 842, 843; „locul în care se păstrează produsele lactate", pct.774, 789, 790, 843; „adăpost pentru oi", pct.704, 763, 766, 797, 800. În anchetele etnografice cuvîntul se întîlneşte în două puncte: 385, 402 şi înseamnă „adăpost pentru cioban". Cuvînt de origine turcă, a pătruns la noi prin mediere slavă (cf. bg. *zurla, zurna,* sb., cr. *surla*), fiind atestat deja în **Cazania lui Varlaam**, la anul 1643.

63. ***Şatră***, pl. ***şatre (şetre)*** s.f. – dintre numeroasele sensuri ale acestui cuvînt, îl reţinem pe următorul, important pentru cercetarea de faţă: „construcţie rudimentară care serveşte ca adăpost pentru vite, pentru uneltele gospodăriei etc." (DLR). Cuvîntul *şatră* ca atare este atestat în scris în **Psaltirea Scheiană**. În graiurile dacoromâne sudice termenul are două accepţiuni: **1.** „construcţie rudimentară care serveşte ca adăpost pentru vite", pct. 692, 777, 793, 794, 829; 965, 972, 995; **2.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii", pct. 676, 679, 684, 686, 688, 792, 796. În AER în pct. 401 *şatră* înseamnă „adăpost de iarnă pentru oi", iar derivatul diminutival *şetrică* „acoperişul strungii" (tot în acelaşi punct). Cuvîntul are etimologie multiplă (din bg. scr. *šatra*, magh. *sator*).

64. ***Şopron***, pl. ***şoproane*** s.n. – „construcţie rudimentară care serveşte mai ales ca adăpost pentru animale", atestat prima dată la 1643 în **Cazania lui Varlaam**. În atlasele lingvistice termenul este utilizat şi pentru a desemna: **1**. „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", ***şopron***, pct. 722, 749, 764, 776, 820, ***şopru***, pct. 938, 971, ***şofru***, pct. 783, 977; **2.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", ***şopron***, pct. 681, 723, 734, 764, 781, 784, 834, 837, 860, 884, 934, 990, ***şopru***, pct. 762, 771, 779, 782, 910, 913, 931, 938, 948, 969, 971, 973, 983-985, ***şofru***, pct. 973, 977, 980, 993, 994, 996; **3**. „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii", pct. 711, 723, 783, 808, 887, 963, ***şopru***, pct. 762, 772, 776, 830, 910, 968, 969, 971- 973; ***şofru***, pct. 978, 982-984, 987, 990, 993; varianta ***şofron***, pct.992; derivatul ***şoproneaţă***, în pct. 734. În AER termenul *şopron* precum şi derivatele sale, sînt înregistrate cu sensuri

---

* Gr. Brîncuş îl încadrează în categoria elementelor autohtone sigure, *op. cit.,* p. 117-118.

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

diferite („acoperişul strungii"; „adăpost pentru oi"), v. pct.375, 385, 401, 460, 497, 516. Cît priveşte etimologia, dicţionarele trimit, spre comparaţie, la germanul *Schoppen*.

65. ***Şură***, pl. ***şuri*** s.f. – „clădire anexă într-o gospodărie (rurală), de obicei cu mai multe încăperi, care serveşte mai ales la depozitarea nutreţului, a cerealelor, a uneltelor agricole etc. sau la adăpostirea vitelor şi a cailor" (DLR, DLRM, CIORĂNESCU). Atestat în anchetele dialectale în pct. 955, 986 denumind „adăpostul (acoperit) pentru oi; colniţă". Din germ. dial. *Schur*, săs. *Schyren* (cf. T. Teaha[15]).

66. ***Tîrlă***, pl. ***tîrle*** s.f. – „termen de bază al păstoritului (în graiurile sudice, în special) care este înregistrat cu următoarele sensuri în atlasele lingvistice: **1.** „aşezarea în afara satului, unde stau vara oile, unde se face brînza, caşul; stînă", pct. 681, 684, 692, 698, 700, 703, 704, 718, 732, 744, 762, 765, 766, 768-770, 772, 774, 777, 778, 781,784, 786, 788, 789, 791-795, 797-803, 805, 806, 808, 810-826, 829, 829, 831-835, 840, 842, 843, 850, 857, 860-864, 869, 870, 913, 915, 919, 925-930, 932, 934, 936, 937, 944, 950, 953, 955, 961, 964-970, 972, 974-982, 984, 987-993, 995, 996, 998; **2.** „loc împrejmuit lîngă casă sau în cîmp unde se adăpostesc oile", pct. 671-673, 675, 678, 680, 682, 686, 688-690, 693, 695, 698, 701-703, 728, 740, 744, 748, 756, 771, 778-782, 784, 785, 787, 788, 790, 793, 801, 804, 807-810, 813-816, 818, 819, 821, 830, 834, 873, 875, 876, 883, 889; 901, 904, 908, 910, 916, 919, 928-930, 932, 947, 954, 955, 957, 958, 960, 985, 995-998; **3.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 683, 687, 758, 776, 876; 921, 946, 992; **4.** „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniştе", pct. 679, 681, 686, 690, 710, 714, 733, 737, 740, 744-746, 750, 754, 755, 760, 825, 827, 837, 838; 903, 905, 907, 908, 910, 913, 934, 937, 938, 945, 946, 963, 965; **5.** „loc îngrădit pentru miei; ţarc", pct. 687, 761, 684, 687, 688, 763, 766, 770, 785, 808, 810, 930; **6.** „încăperea în care se prepară caşul, se fierbe zerul; coliba baciului", pct. 976, 988, 992. În AER termenul *tîrlă* este înregistrat în pct. 368, 375, 401, 498, 516, 558, cu multe sensuri („ţarc"; „toate construcţiile anexă", sinonim cu *stînă*). Cuvîntul este de proveniență slavă (cf. bg. *tărlo*, sb. *trlo*, cr. *terlo*) şi a fost atestat prima dată la 1615 (Bogdan, *Glosar*).

67. ***Tor*** s. – regionalism sinonim ocazional cu *bătătură*. Atestat în pct.772, 774, 777, 829 desemnînd „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniştе". Împrumut din bg. *tor* „gunoi de vite" (DLR).

68. ***Toriştе***, pl. ***torişti*** s.f. – regionalism cu sensul de „loc unde se odihnesc oile după muls" (Şăineanu); ***turiştе*** (prin închiderea lui *o* la *u*), dar şi ***storiştе*** (*toriştе* cu proteza lui *s;* sau o contaminare cu *staniştе*). Termenul este înregistrat în „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniştе", pct. 771, 775, 776, 778-784, 787, 789-810, 830, 832, 833, 835, 839, 842, 843, 846-848, 850, 852, 855, 861, 865, 867, 868, 870, 877, 885, 897-899, 966, 972, 974, 975, 981, 989, 992-994, 996-998. Împrumut din bg. *torište*; cuvîntul este atestat în scris la 1825 (apud TDRG).

69. ***Ţarc***, pl. ***ţarcuri*** s.n. – „loc îngrădit (uneori acoperit), unde se adăpostesc sau se închid oile, vitele etc." (DEX); sinonim cu *obor*. Este consemnat în graiurile sudice cu următoarele sensuri: **1.** „loc îngrădit (în cîmp sau lîngă casă), unde se adăpostesc sau se închid oile, vitele etc.", pct. 691, 694, 696, 700, 709, 726, 727, 733, 734, 737, 745, 752, 795, 866, 869, 871, 922, 943, 949, 951, 953; **2.** „loc îngrădit unde se ţin mieii", pct. 671, 672, 677-679, 682, 684, 686, 688, 690, 691, 707, 714, 726-728, 736, 737, 742, 744, 745, 748, 752-754, 757, 760, 762, 778, 782, 807, 834, 846, 852, 859, 860, 866, 869, 876, 878, 885, 887, 889, 890, 893, 900, 908, 910, 917, 950, 974, 978, 990; derivatele diminutivale ***ţărcaş,*** pct. 721; ***ţărcuş,*** pct. 673; **3.** „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniştе", pct. 748, 889. În AER termenul ***ţarc*** este înregistrat în pct. 368, 465, 495, 563. Cuvîntul este atestat prima oară la 1632 (Eustr. Prav.) şi există în dacoromână, aromână şi istroromână. Termenul este larg răspîndit la popoarele din Europa de sud-est, iar ca element păstoresc şi comun albano-român poate fi atribuit fondului preroman, cf. alb. *cark*, *thark*, gr. *tsarkos*. (DLR, DLRM, DEX, Şăineanu; v. Brîncuş[16]).

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

70. ***Ţărcădău***, pl. ***ţărcădaie*** s.n. – termenul este înregistrat în partea sudică a României pentru a desemna: **1**. „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă, unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", pct. 841; **2.** „loc îngrădit în care se ţin mieii", pct. 724, 740, 746, 775, 783, 794, 827, 843, 861, 865. În AER, în pct. 558, desemnează „acoperişul deasupra strungii". Cît priveşte etimologia, s-ar putea ca *ţarc* să fie contaminat de un alt cuvînt, deocamdată necunoscut.

71. ***Uşă***, pl. ***uşi*** s.f. – cuvînt moştenit din latină (*ustia* = *osstia*), cunoscut în toate dialectele româneşti, component al fondului principal lexical al limbii române. Prima dată a fost atestat în 1472 (Bogdan, *Glosar*). Prin specializarea sensului (ca şi cuvîntul *poartă*) este înregistrat ca sinonim pentru termenul *strungă:* „pe unde ies oile din îngrăditură, una cîte una, ca să fie mulse; strungă", pct. 672, 675-677, 694, 697, 700, 701, 706-710, 717, 718, 726, 733, 736, 737, 741, 749, 759, 766-770, 772, 775, 776, 780, 781, 783, 787-792, 794-796, 798-806, 808, 812-814, 816, 819-821, 823-825, 827-829, 831-834, 837, 838, 842, 844, 846, 847, 849, 855, 857, 860, 861, 864, 866, 868-870, 888, 897, 899, 908, 909, 925-930, 936, 940, 944, 945, 959, 965, 966, 967, 976, 977, 982, 983, 988, 992, 996; derivatele diminutivale ***uşulíţă***, pct. 762; ***uşcioáră***, pct.859.

72. ***Umbrar***, pl. ***umbrare*** s.n. – „adăpostul împotriva arşiţei soarelui oferit într-un loc deschis de crengile şi de frunzele unui arbore sau ale mai multor arbori; *p. gen.* orice adăpost (special amenajat) împotriva arşiţei" (DEX). În terminologia păstorească din graiurile dacoromâne sudice, acest termen desemnează, conform datelor oferite de atlasele lingvistice regionale: **1.** „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare şi de ploaie", pct. 757, 769, 777-782, 784, 799, 801, 805, 806, 810, 825, 827, 829, 834, 835, 848. 907, 932, 934, 945, 976, 980, 981, 989, 997; **2.** „adăpost (acoperit) pentru oi; colniţă", pct. 770, 777, 780, 799, 806, 939, 991, 998; cuvîntul este format pe teren românesc (derivat de la *umbră*).

73. ***Zăcătoare***, pl. ***zăcători*** s.f. – regionalismul „loc unde stau oile ziua la odihnă" este un derivat de la cuvîntul moştenit din latină *zăcea* (lat. *jacere*). Atestat în pct. 765 pentru „locul dinaintea strungii unde stau oile după ce au fost mulse; staniştе".

74. ***Zăvádă***, pl. ***zăvézi*** s.f. – împrumut din slavă (*zavěsa*), care cu timpul a căpătat o accepţiune păstorească desemnînd „loc îngrădit în cîmp sau lîngă casă unde se adăpostesc oile sau caprele; staul", pct.753; iar în pct. 948 „partea de deasupra strungii, care îi fereşte pe mulgători de soare, de ploaie; acoperişul strungii".

6. Din prezentarea de mai sus rezultă că, din punct de vedere etimologic, cîmpul semantic „construcţii păstoreşti" include termeni de origine diferită:

a) 4 cuvinte de origine autohtonă: *cătun, stînă, strungă, ţarc*.

b) 9 cuvinte moştenite din limba latină: *adăpost, bătătură, celar, pătul, poartă, săruină, stăuină, staul, uşă.*

c) 17 cuvinte formate pe teren românesc: *acioală, acoperămînt, acoperiş, amiezătoare, aplecătoare, băcie, brînzărie, căşărie, caşcavalărie, fierbătoare, închisoare, înţărcătoare, lăptărie, sărciner, scorţar, umbrar, zăcătoare*.

d) 3 cuvinte de origine greacă, pătrunse în limba română direct sau prin filieră slavă: *cămară, colibă, magazie.*

e) 14 cuvinte de origine slavă: *comarnic, coşar, coştereaţă, coteţ, covercă, nimăt, obor, polată, răscol, seci, tîrlă, tor, torişte, zăvadă.*

h) 2 cuvinte de origine maghiară: *corlată, sălaş.*

i) 10 cuvinte de origine turcă: *arcaci, ceair, cerdac, conac, dam, odaie, perdea, saia, saivan, surlă*.

j) 4 cuvinte de origine franceză: *cabană, cabină, coviltir, baracă.*

k) 2 cuvinte de origine germană: *şopron, şură.*

l) 4 cuvinte cu etimologie multiplă:

franceză, latină: *depozit,*
franceză, engleză: *padoc,*
turcă, poloneză, maghiară: *palancă,*
bulgară, sîrbocroată, maghiară: *şatră.*

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)

m) 5 cuvinte cu etimologie obscură, nesigură sau necunoscută: *bordei, boşircău, pălimari, stavă, ţărcădău.*

Dezvoltarea cîmpului, prin împrumuturi şi cuvinte formate pe teren românesc, evidenţiază tendinţa de diversificare, nuanţare şi modernizare, în acord cu evoluţia istorică şi culturală a societăţii.

O serie de termeni (***stînă***, ***strungă***, ***căşărie*** s. a.) sînt elemente lexicale primare, fiind moştenite sau împrumutate din limbile cu care româna a venit în contact şi fac parte din vocabularul comun, în sensul că, dincolo de caracterul popular al multora dintre ele, sînt utilizate sau cel puţin recunoscute şi înţelese de toţi vorbitorii limbii române. Altă serie, precum ***depozit***, ***cabană***, ***baracă***, ***magazie****,* este formată din termeni relativ recenţi, pătrunşi în limbă pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, corespunzînd unor realităţi legate de civilizaţia modernă.

Menţionăm, de asemenea, derivatele de tipul ***stînişoară***, ***stîneică***, ***ţărcuş***, ***ţărcuşor, ţărculeţ****,* deoarece ele se încadrează în cîmpul lexical „construcţii păstoreşti" prin intermediul termenului primar, la ale cărui valori semantice adaugă componenta diminutivală.

Evoluţia istorică a societăţii româneşti împreună cu schimbările în structura civilizaţiei materiale se fac simţite de asemenea în dinamica şi structura cîmpului lexico-semantic. Apariţia unor noi tipuri de construcţii şi dispariţia altora mai vechi provoacă mutaţii în planul desemnării lingvistice. O parte din cuvinte devin învechite din punctul de vedere al vorbitorului actual, unele îşi consolidează statutul de elemente curente şi comune, altele îşi conservă statutul de elemente lexicale populare sau regionale pe care nu au reuşit să-l depăşească niciodată. Din punct de vedere statistic, aşa cum se observă, din cele 74 de lexeme, cuprinse în inventarul nostru, cele mai multe au o circulaţie regională.

Examinînd fiecare cuvînt din seria celor care alcătuiesc paradigma lexical-semantică „construcţii păstoreşti", se poate conchide că acest cîmp lexical este extrem de complex, la configurarea sa contribuind un număr relativ mare de unităţi lexicale.

NOTE

[1] E. Coşeriu, *Pour une sémantique diachronique structurale,* în vol. *Antologie de Semantică*, Bucureşti, 1976, p. 274.

[2] E. Coşeriu, *Către o tipologie a cîmpurilor lexicale,* trad. în *Lingvistica modernă în texte,* Bucureşti, 1981, p. 65.

[3] Am avut acces la acest material prin amabilitatea cercetătorilor de la Institutul de Lingvistică şi Institutul de Etnografie şi Folclor din Bucureşti.

[4] I. Stan*, Contribuţii la studiul terminologiei populare româneşti privind construcţia casei în comparaţie cu celelalte limbi romanice*, în „Analele Universităţii din Timişoara, Seria ştiinţe filologice", II, 1964, p. 11-19.

[5] I. Ionică*, Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XVII, 1966, nr. 4, p. 435-494.

[6] A. Bidu-Vrănceanu*, Structura vocabularului limbii române contemporane. Probleme teoretice şi aplicaţii practice,* Bucureşti, 1976, p.124-135.

[7] *Ibidem*, p. 85 ş. u.

[8] *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, coord. M. Sala, Bucureşti, 1988, p. 32.

[9] Gr. Brîncuş încadrează termenul în categoria elementelor autohtone sigure, v. *Vocabularul autohton al limbii române,* 1983, p. 58-59.

[10] T. Teaha, *Termeni regionali moşteniţi din latină în graiurile munteneşti actuale,* în „Fonetică şi dialectologie"*,* X, 1991, p. 84.

[11] O. Densusianu*, op. cit.*, p.133.

[12] G. Giuglea, *Fapte de limbă, Mărturii despre trecutul românesc*, Bucureşti, 1988, p. 29, 32.

[13] *Op. cit.,* p. 134.

[14] Idem, *Cuvinte româneşti şi romanice*, Bucureşti, 1983, p.41-54.

[15] T. Teaha, *Termeni de origine germană în graiurile din Oltenia*, în „Fonetică şi dialectologie", VIII, 1973, p. 65-78.

[16] Gr. Brîncuş, *op. cit.*, p. 122-123.

BDD-A20923 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:01:17 UTC)